

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KAMPÜS CAMİİ
ALIŞKANLIKLARI VE CAMİDEN BEKLENTİLERİ: AĞRI
İBRAHİM ÇEÇEN ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**
**Habits and Expectations of University Students in Relation to the
Campus Mosque: The Case of Ağrı İbrahim Çeçen University**

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa SAFA

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi
msafa@agri.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-6202-2315>

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi-
Journal of Ağrı İbrahim Çeçen University Social Sciences Institute-
AİCUSBED 7/1 Nisan/April 2021 / Ağrı

ISSN: 2149-3006

e-ISSN: 2149-4053

Makale Türü- <i>Article Types</i> :	Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi- <i>Received Date</i> :	19.02.2021
Kabul Tarihi- <i>Accepted Date</i> :	08.04.2021
Sayfa- <i>Pages</i> : 107-152	 https://doi.org/10.31463/aicusbed.888432

<http://dergipark.gov.tr/aicusbed>

This article was checked by

 iThenticate

Üniversite Öğrencilerinin Kampüs Camii Alışkanlıkları ve Camiden
Beklentileri: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Örneği | 127,

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KAMPÜS CAMİİ ALIŞKANLIKLARI
VE CAMİDEN BEKLENTİLERİ: AĞRI İBRAHİM ÇEÇEN
ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Habits and Expectations of University Students in Relation to the Campus
Mosque: The Case of Ağrı İbrahim Çeçen University

Dr. Öğr. Üyesi. Mustafa SAFA

Öz:

Müslüman bir toplumda camiler, gençlerin, yetişkinlerin ve yaşlıların sosyal hayatta günde beş defa buluştukları ibadet mekânlarıdır. Cuma, teravih, bayram ve günlük beş vakit namaz ibadetlerinin cemaatle yerine getirildiği ibadet mekânı olan camiler, aynı zamanda İslam'ın ilk yıllarında olduğu gibi günümüzde de toplumun gencisiyle yaşlısıyla dinini öğrendiği yaygın eğitim kurumları olma özellikleriyle toplum hayatının merkezinde yer almaktadır. Camiler, özellikle gençlerin dinî sosyalleşmesinde çok daha önemli işlevleri olan kurumlardır. Bu makalenin konusu olan Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Kampüs Camii, üniversitenin fakülte, yüksekokul ve diğer sosyal tesisleriyle beraber yapılmış ve 2013 yılından beri üniversite gençliğine din hizmeti vermektedir. Sosyal bir din hizmet kurumu olan Kampüs Camii'nin muhatap kitlesi öncelikle öğrencilerdir. Kampüs Camii'nin eğitime ve öğrenciye daha çok katkı sağlayabilmesi için, üniversite gençliğinin cami ile ilgili algı, düşünce ve isteklerini tespit etmek, bilmek gerekmektedir. Bu çalışma, üniversite gençliği cami ilişkisi bağlamında öğrencilerin vakit ve cuma namazları bakımından Kampüs Camii alışkanlıklarını, öğrencilerin cami merkezli sosyal hizmet beklentilerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Kampüsünde eğitim gören öğrencilerin Kampüs Camii alışkanlıkları; öğrencilerin din görevlisinin ve caminin rehberliğine ihtiyaçları; Kampüs Camii'nin ve cemaat namazlarının eğitime ve öğrenci performansına katkıları; öğrencilerin Kampüs Camii'nden ne gibi sosyal hizmetler bekledikleri kendi ifadeleri üzerinden tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada doğrudan gözlem yöntemi anket tekniği uygulanmış, açık uçlu üç soruyla da öğrencilerin Kampüs Camii ve din görevlisi ile ilgili görüş, teklif ve istekleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulguların, yükseköğretim öğrencilerinin eğitimlerine ve dinî sosyalleşmelerine katkı sağlayacak cami merkezli sosyal hizmet ve uygulamaların tespit edilmesine ve uygulanmasına vesile olması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yükseköğretim, Üniversite Gençliği, Kampüs Camii, Sosyal Din Hizmeti, İbadet.

Abstract

In a Muslim society, mosques are places of worship where youth, adults, and the elderly meet five times a day in social life. Mosques, which are places of worship

where Friday, tarawih, Eid and five daily prayers are performed in congregation, are also at the center of social life today, as well as non-formal education institutions where society learns about religion, as it was in the early years of Islam. Mosques are institutions that have significant functions, especially in the religious socialization of young people. Ağrı İbrahim Çeçen University Campus Mosque, which is the subject of this article, was built together with the faculty, college, and other social facilities of the university and has been providing religious services to the university youth since 2013. The visitors of the Campus Mosque, which is a social religious service institution, is primarily students. In order for the Campus Mosque to better contribute to educational process and students, it is necessary to identify and know the perceptions, thoughts, and wishes of the university youth regarding the mosque. This study aims to determine the campus mosque habits of the students in terms of daily prayers and Friday prayers in the context of the relationship between the university and the mosque, and the mosque-centered social service expectations of the students. For this purpose, the article examines through their own expressions, habits of students studying at Ağrı İbrahim Çeçen University in regard to the Campus Mosque; the students' need for the guidance of the clergyman and the mosque; contribution of the Campus Mosque and congregational prayers to education and student performance; what kind of social services the students expect from the Campus Mosque. In the study, direct observation method questionnaire technique was applied, to learn about the opinions, proposals and requests of the students about the Campus Mosque and the religious personnel with three open-ended questions. The findings obtained as a result of the study are expected to be instrumental in the determination and implementation of mosque-centered social services and practices that will contribute to the education and religious socialization of higher education students.

Keywords: Higher Education, University Youth, Campus Mosque, Social Religious Service, Worship.

1. Giriş

Müslüman bir toplumda camiler, şehrin ve hayatın merkezinde yer almaktadır. İslam medeniyet tarihinde şehirlerin cami merkezli inşa edildiği görülmektedir. Hz. İbrahim'in Kâbe'yi inşa ettiği zamandan beri İslam şehir mimarisi cami merkezli gelişmiştir. Bugünkü Mekke şehrinin ilk kuruluşunda, Hz. İbrahim ve oğlu İsmail, Allah Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'de "evim" dediği, Müslümanlar tarafından Beytullah diye isimlendirilen Mekke'nin ilk evi olarak Kâbe'yi inşa etmişler ve insanları hacca davet etmişlerdir (Al-i İmran, 3/96; Hac, 22/26-27). Hz. İbrahim ve İsmail'in davetini kabul ederek hacca gelen bu ziyaretçilerden Mekke'ye yerleşenler, Kâbe merkezli bir yerleşimle Kâbe etrafında halka şeklinde dışa doğru açılarak büyüyen bir mimari ile Mekke şehrini oluşturmuşlardır.

Hz. İbrahim'den yaklaşık üç bin yıl sonra Mekke'den Yesrib'e (Medine) hicret eden Hz. Peygamber, dağınık mahalleler halinde bir yerleşime sahip olan şehirde ilk iş olarak boş bir arsaya Mescid-i Nebi'yi inşa ettirmiştir. Mescid-i Nebi'nin yapımından sonra, Yesrib'e gelen muhacirler ve daha önceden Yesrib'de yaşayan Ensar dediğimiz Yesribli Müslümanlar, yeni

Üniversite Öğrencilerinin Kampüs Camii Alışkanlıkları ve Camiden Beklentileri: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Örneği | 129,

yapılan bu caminin yakınından dışa doğru açılarak büyüyen yeni bir yerleşim şekli geliştirmişlerdir. Bu yapılanma Medine'nin diğer mahallelerini de içine alarak yepyeni bir şehir yapısının ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Caminin yapımından sonra Hz. Peygamber, şehrin kurulduğu günden beri Yesrib olarak bilinen bu şehrin ismini Medine olarak değiştirmiştir (Safa, 2015: 93-101). Hz. Peygamberin Medine'de gerçekleştirdiği cami merkezli bu değişim ve dönüşüm, daha sonra İslam medeniyetinin oluşum sürecinde şehirler kurulurken örnek alınmıştır. İslam'ın ilk yayılma döneminde yeni kurulan Kufe, Basra ve Fustat gibi şehirler kurulurken önce cami yeri belirlenmiş, daha sonra cami merkezde olmak üzere camiden bir ok atım mesafesi uzağından başlayarak şehrin evleri dışa doğru genişleyen bir açılımla yapılmıştır (Önkal ve Bozkurt, 1993: 49).

İslam tarihinde camiler, sosyal kurumlar olarak toplumun her kesimi için namaz ibadetinin cemaatle yerine getirildiği bir ibadethane olduğu kadar, Kur'an ve sünnet kaynaklı İslam ahlakının hutbe ve vaazlar yoluyla toplumun çocuk, genç, yetişkin ve yaşlı her kesimine ortalama bir dil ile aktarıldığı mekânlar olmuştur. İslam tarihi boyunca camiler, örgün bir eğitim kurumu gibi Kur'an okumanın öğrenildiği, tefsir, hadis, fıkıh gibi temel İslam bilimlerinin talim edildiği eğitim ve öğretim merkezleri olmuştur. Günümüzde de camiler bir yaygın eğitim kurumu olma özelliğiyle çocuklardan çok ileri yaşlılara kadar Müslüman toplum hayatının merkezinde olan kurumlardır.

Genç bir üniversite olan Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, 2007 yılında resmî kuruluşunu tamamladıktan sonra, şehre batıdan girişte Ağrı merkezine dört kilometre mesafede, fakülte, yüksekokul, kültür merkezi gibi eğitim-öğretim mekânları ve diğer sosyal tesisleriyle beraber Osmanlı mimarisi tarzında projelendirilmiş ve yapılmış camisi de olan geniş bir kampüs alanına sahiptir. Kubbeli ve çift minareli olarak yapılmış olan Kampüs Camii, minareleri, kubbesi, revakları ve özel mimarisiyle hem havadan hem de karadan dikkatleri çeken bir özelliğe sahiptir. "Nurettin Atmaca Üniversite Camii" olarak isimlendiren, halk tarafından kısaca "Üniversite Camii" olarak bilinen Kampüs Camii, 2013 yılı 1 Şubat Cuma günü İl Müftüsü'nün kıldıracağı ilk cuma namazıyla ibadete açılmıştır. Kampüs Camii, kadrolu bir İmam-Hatip ve bir Müezzin-Kayyım olmak üzere iki din görevlisiyle aktif olarak öncelikle muhatap kitlesi üniversite gençliğine hizmet vermektedir. Ayrıca Kampüs Camii, kampüs dışından şehirdeki mülki ve idari personelin ilgi odağında olduğu gibi Ağrı halkı tarafından da özellikle

cuma, teravih ve bayram namazlarında, dinî gün ve gecelerde ibadet için tercih edilen bir cami haline gelmiştir.

Ağrı şehir merkezinden Kampüs Camii'ne cuma, teravih ya da bayram namazı kılmak için gelen halk, burada kıldığı namazla ilgili konuşmalarında, “Bugün cuma namazını üniversitede kıldım, namaz orada şöyle kılındı, vaazda şunlar anlatıldı; teravih namazı şöyle kılınıyor, bayram namazında şu uygulama yapıldı” gibi ifadelerin öne çıktığına defalarca şahit oldum. Bu durum, cuma, bayram ve teravih namazı için Kampüs Camii'ne gitmek ve namazı orada kılmanın, halk tarafından bir ayrıcalık olarak kabul edildiğini göstermektedir. Halkın Kampüs Camii'ne bu teveccühünün sebeplerinden birisi de üniversitede ve hemen Kampüs Camii'nin yakınında yüksek dini öğretim yapan İslami İlimler Fakültesinin olmasıdır. Kampüs Camii'nde hutbe, vaaz ve ibadet uygulamalarının nasıl olduğuyla ilgili halkın merak ve alakasının camiye ilgiyi artırdığı söylenebilir. Bu çerçevede, Ağrı halkının sahih dinî düşünce ve uygulamaları Kampüs Camii'nde görmek istediği; halkın düşünce dünyasında ve sosyal dinî hayatında Kampüs Camii'ni canlı tuttuğu gözlemlenmektedir.

Özellikle üniversiteye ve üniversite gençliğine hizmet vermek üzere yapılmış olan Kampüs Camii, öğrencinin şahsiyet inşasının gerçekleştiği yükseköğrenim sürecinde bir sosyalleştirme etkeni olarak, gencin dinî sosyalleşmesinde büyük öneme sahiptir. Gençlik, özellikle de üniversite gençliği bir toplumu yaşatan, toplumun değerlerini gelecek nesillere aktaran toplumun gözbebeği, en kıymetli varlığıdır. Gençler, en kıymetli eğitim öğretim dönemini üniversitede geçirirler. Ayrıca Hz. Peygamber, camiye gidip gelmeyi mümin olmanın bir alameti sayarken; Rabbine kulluk ederek büyüyen, kalbi mescitlere bağlı geçleri, kıyamet günü arşın gölgesinde gölgelenecek bahtiyarlar olarak müjdeler (Tirmizi, İman 8; Buhari, Ezan 36). Yükseköğrenim sürecinde üniversite gençliğine dinî değerlerin aktarılacağı ve kazandırılacağı yerlerden birisi de kampüs camileridir. Camide Rabbiyle buluşacak olan genç, cami dışında hayatın birçok sıkıntı ve problemlerine karşı kendinde bir güç ve kudret bulacak, önce kendi hayatına yön verme güç ve yetisini kazandıktan sonra, yaşadığı topluma rehberlik etme dirayet ve becerisine ulaşabilecektir.

Topumlarda eğitim kurumları aracılığıyla gerçekleştirilmesi hedeflenen bireysel ve toplumsal değişim, toplumun genel olarak kabul ettiği varsayılan değer yargularıyla uyumun sağlanması bir gelişim olarak görülmektedir. Bireyin içinde bulunduğu yapıya uyum ve yapının değerlerini içselleştirme sürecine sosyalleşme denirken; sosyalleşmenin bireyin inanç,

Üniversite Öğrencilerinin Kampüs Camii Alışkanlıkları ve Camiden Beklentileri: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Örneği | 131,

ibadet ve ahlak boyutunda gerçekleşmesine “dinî sosyalleşme” diyoruz (Sherkat, 2014: 219). Gençliğin sosyalleşme evrelerinin en önemlisi olan yükseköğrenim evresi, gencin içinde yetiştiği toplumun dinî değerlerini de içselleştirdiği en önemli evredir. Yükseköğrenim döneminde üniversitede okuyan gencin dinî sosyalleşme sürecinde kampüs camileri en önemli dinî sosyalleştirme etkenidir. Kısaca kampüs camileri diğer eğitim kurumları yanında üniversite gençliğinin hemen yanı başında din kaynaklı önemli bir sosyalleştirme etkenidir.

Bir sosyalleştirme etkeni olan camilerin, özellikle de Kampüs Camii'nin üniversite öğrencileri üzerindeki etkilerinin, öğrencilerin cami alışkanlıklarının ve cami hakkındaki düşüncelerinin bilinmesi oldukça önemlidir. Bu amaçla Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi kampüsündeki fakülte ve yüksekokullarda yaptığımız bu çalışmada, öğrencilerin eğitim gördükleri kampüste bulunan Kampüs Camii farkındalık ve alışkanlıklarını tespit etmek, öğrencilerin kendi ifadelerinden cami performanslarını ve Kampüs Camii'nden beklentilerini tespit etmek amaçlanmıştır.

2. Araştırmanın Amaç ve Önemi

İslam toplumlarında tarih boyunca camiler, günde beş vakit namazların ifa edildiği ibadet mekânları olduğu gibi aynı zamanda yaygın din hizmeti veren kurumların başında gelmektedir. Hz. Peygamberin rehberliği ve öğretmenliğinde camilerdeki ibadet ve eğitimin hedef kitlesini çocuk, genç, yaşlı, kadın-erkek bütün Müslümanların oluşturduğu bilinmektedir. Özellikle Hz. Peygamber, Medine'ye hicretinden sonra etrafındaki insanların eğitimi için gerekli adımlar atmış, Medine toplumunun eğitimini camide ve caminin meşrutasındaki “suffe” denilen mekânda kurumsal ve sistematik halde yürütmüştür (Atalay, 2016: 20).

Müslüman toplumlarda Hz. Peygamber döneminden beri, sosyal hayatta ve eğitim hayatının merkezinde olan cami, modernleşme sürecinde her ne kadar işlevselliğini kaybetmiş kabul edilse de günümüzde sosyal hayatta ve kamusal alanlarda caminin görünürlüğü her geçen gün artmaktadır. Yeni kurulan üniversite kampüslerinde cami projeleri yer almakta, eğitim binalarıyla yan yana camilerin yapıldığı, yeni kampüslerde geniş, büyük kampüs camilerinin olduğu bilinmektedir. Türk toplumunda iki asrı aşan modernleşme sürecinde sekülerleşmeye en çok maruz kalan kesim şüphesiz üniversite gençliği olmuştur (Kirman, 2005: 6). Günümüzde de sekülerleşmeye en çok meyleden kesimin yine üniversite gençliği olduğu düşünülmüşse, gençlik cami ilişkilerinin geliştirilebilmesi için günümüz

üniversite gençliğinin cami ile ilişkilerinin incelenmesi birinci dereceden önemli bir araştırma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Üniversite gençliğinin kampüs camileriyle ilişkilerinin Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi özelinde ele alındığı bu araştırma, genel olarak günümüz modern dünyasında Müslüman toplumlarda gençlik cami ilişkilerine ve gençliğin günümüzde cami ile ilgili düşüncelerine ışık tutması bakımından önemlidir. Özellikle üniversiteye ve üniversite gençliğine hizmet üzere açılmış olan Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Kampüs Camii'nden üniversite gençliğinin pek istifade etmediği görülmektedir. Araştırmada üniversite gençliğinin cami alışkanlıkları yani camiye gitme düzeyleri ve camiye gitme ya da gitmeme düşüncelerinin hangi düzeyde olduğu bilinmek istenmektedir. Sosyal araştırmalarda konu ve problemin tespiti önemlidir. Bir araştırmanın konusu, “neyle ilgili bilgi toplamak istiyorum?” sorusunun cevabı iken, araştırmanın problemi ise, “bu konuyla ilgili neyi bilmek istiyorum?” sorusunun cevabıdır (Şavran, 2014: 125). Buna göre araştırma konusu daha geniş ve kapsamlı; problem ise, teoremler veya kuramlar yardımıyla çözülmesi istenen soru ya da sorun ile ilgili olup, konu içindeki daha dar ve özellikli bir alana işaret etmektedir. Bu çerçevede araştırmamızın konusu, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi örneğinden hareketle, üniversite öğrencilerinin cami ile ilişkileri ve öğrencilerin camiden beklentilerinin neler olduğunu bilme ile ilgilidir. Bu çerçevede çalışmamızda problem olarak üniversite gençliğinin eğitim gördüğü kampüsteki cami farkındalığı, camiyle ilişkisi, cami kaynaklı performansı ve camiden beklentileri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın teorik çerçevesi, dinî sosyalleşme bağlamında bir yaygın eğitim kurumu olan caminin örgün üniversite eğitim kurumları içindeki durumu, fonksiyonları ve üniversite gençliğinin cami ile ilişkileri üzerine kuruludur. Bu teorik çerçeve araştırmanın uygulamasına geçişi sağlayacak ve araştırmanın uygulama aşamasında cami merkezli sosyal din hizmetleri ve üniversite gençliği ölçeği üzerinden öğrencinin cami ile ilişkileri, yapılan hizmetlerin işlevselliği ve yapılabilecek diğer hizmetler sahadan gelen bilgilere dayalı olarak tahlil edilecek ve böylece araştırmanın genel sonuçlarına ulaşılacaktır.

3. Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri

Araştırma, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesinin yeni kampüsü içinde yer alan, Eğitim, Fen-Edebiyat, İktisadi İdari Bilimler, Eczacılık ve İslami İlimler olmak üzere beş fakülte ile dört yıllık lisans eğitimi yapan Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ile Yabancı Diller Yüksekokulunda 2019 yılı

Üniversite Öğrencilerinin Kampüs Camii Alışkanlıkları ve Camiden Beklentileri: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Örneği | 133,

Mayıs ayı sonunda gerçekleştirilmiştir. İki yıllık ön lisans eğitimi veren Meslek Yüksekokulu araştırma dışında tutulmuştur. Araştırmada rastgele örnekleme yöntemiyle bu yedi okuldan ulaşılabilen 861 öğrenciye anket uygulaması yapılmıştır. Anket formları sınıflarda derse başlamadan önce öğrencilere dağıtılarak, cevaplandırıldıktan sonra toplanmış olup, anket uygulamasında herhangi bir güçlükle karşılaşmamıştır.

Yöntem olarak bu çalışmada karma yöntem diyebileceğimiz nicel ve nitel araştırma yöntemleri bir arada kullanılmaya çalışılmıştır. Nicel yöntem, gözlem ve ölçmeye dayalı, tekrarlanabilen, objektif araştırma yaklaşımıdır. Nitel yöntem ise, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmaya yönelik sürecin izlendiği araştırmadır. Nitel araştırmanın amacı bireylerin toplumsal dünyalarını nasıl oluşturduklarını anlamak ve içinde yaşadıkları toplumsal dünyayı nasıl algıladıklarını yorumlamaya çalışmaktır. Nitel araştırma, Ne? Nasıl? Niçin? sorularına yanıt arar (Kurt, 2013: 9). Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin Kampüs Camii ile ilgili düşünce ve algıları (farkındalıkları), cami merkezli performanslarıyla cami ve din görevlisinden beklentilerini tespit ve analiz etmek için kapalı anket sorularıyla beraber üç tane de açık uçlu soru sorulmuştur. Ayrıca, araştırmacının geçmişinde uzun yıllar içinde yaşanmış eğitim ve cami tecrübesi, öğrenci tutumlarını anlama ve çözümlemede önem arz etmektedir.

Bu çalışmada öğrencilerin Kampüs Camii'ne karşı tutumları cinsiyet ve okuduğu okul bağımsız değişkenleri üzerinden değerlendirildi. Bağımlı değişkenler farkındalık, performans ve sosyal hizmet beklentisi olarak üç kategoride ele alındı. İki kapalı uçlu soruyla öğrencilerin Kampüs Camii'nin iç düzeniyle ilgili farkındalıkları üzerinden cami alışkanlıkları tespit edilmeye çalışılırken, caminin eğitim ve öğrenciye katkısının olup olmadığıyla ilgili öğrenci düşünceleri dört kapalı uçlu soruyla öğrenilmeye çalışıldı. Öğrencilerin cami merkezli performanslarının tespiti için iki kapalı uçlu soru soruldu. Diğer iki soruyla da cami merkezli sosyal hizmetler hakkında öğrencilerin ne düşündükleri ölçülmeye çalışıldı. Ayrıca sorulan üç açık uçlu soruyla da öğrencilerin camiden ve din görevlisinden beklenti ve görüşlerini yazmaları istendi.

Anket uygulaması sonunda anket formları sıraya konularak düzenlendi, düzenli cevaplandırılmayan veriler temizlendikten sonra veriler SPSS programına yüklendi. Beşli likert tipi sorulardan oluşan veriler,

demografik veriler ve ölçek dışı değerlendirilen sorular frekans dağılımı yardımıyla incelendi. İki grup arasındaki ilişkilerde bağımsız gruplar testi olan t-testi (independent samples t-test) uygulandı. İkidenden fazla gruplar arasındaki ilişkilerin analizinde de tek yönlü varyans (one-way anova) analizi kullanıldı.

4. Araştırmanın Hipotezleri

Bir araştırmada hipotez (denence), bir probleme doğru çözüm bulmak için yapılan tanımlama, olası ilişki ve farklılık hakkında araştırmacının ortaya koyduğu önermedir. Bu önerme, araştırmacının geçmiş gözlemlerine dayanarak sonuçların ne göstereceği hakkında yaptığı tahmin ve beklenti olup, bu bilimsel önermenin geçerli olabilmesi de gözleme dayalı denemenin sonucuna bağlıdır (Büyüköztürk vd., 2019: 67). Araştırmamızın temel hipotezi şu şekilde tespit edilebilir: “Üniversite öğrencilerinin vakit ve cuma namazı için Kampüs Camii’ne gitme alışkanlıkları yoktur. Öğrencilerin Kampüs Camii’nin ve din görevlisinin öğrenciye ve üniversite eğitimine bir katkısının olacağını düşünmedikleri varsayılmaktadır. Öğrencilerin cami merkezli sosyal ve psikolojik hizmet beklentileri yoktur.”

Araştırmamızın bu temel hipotezi destekleyecek ve bu hipotezin sınanmasına yardımcı olacak alt hipotezleri şunlardır:

- Kampüste eğitim gören öğrencilerin Kampüs Camii’ne vakit ve cuma namazlarına katılım alışkanlıkları çok düşük olup, öğrencilerin okullarına göre anlamlı farklılık vardır.
- Üniversite öğrencilerinin Kampüs Camii ve din görevlisinin rehberliğine öğrencinin ihtiyacı olduğu düşüncelerinde anlamlı farklılıklar vardır.
- Öğrenciler Kampüs Camii’nin eğitime ve öğrenci performansına katkıları ile ilgili düşüncelerinde farklılaşmaktadırlar.
- Kampüs Camii’nde yapılabilecek cami merkezli sosyal hizmetlere erkek ve kız öğrencilerin tutumlarında anlamlı farklılıklar vardır.

5. Araştırmaya Katılan Örneklem Öğrencilerinin Sosyal Kimliği

Örneklem öğrencilerine sorulan sorulardan bir kısmı olgusal sorulardır. Olgusal sorular, onların sabit, sosyal ve kişisel birtakım özellikleriyle ilgili bilgiler elde etmek için sorulmaktadır. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Kampüsünde yer alan fakülte ve yüksekokul öğrencilerinin olgusal durumlarıyla ilgili bağımsız değişken dediğimiz kişisel özellikleri; cinsiyet, yaş, okuduğu fakülte ya da yüksekokul, sınıfı, mezun olduğu lise, ailesinin oturduğu yerleşim yeri gibi olgusal durumlara bağlı özellikler, öğrencinin camiye bakış açısını, yaklaşımını, cami ile ilişkilerini anlamada önemli katkı sağlayacak değişkenlerdir.

**Üniversite Öğrencilerinin Kampüs Camii Alışkanlıkları ve Camiden
Beklentileri: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Örneği | 135,**

Tablo 1: Örneklem Öğrencilerinin Sosyo-Demografik Özellikleri

Cinsiyet, Ailenin Oturduğu Yer ve Mezun Olunan Okul		Sayı (N)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	406	47,2
	Kız	455	52,8
	Toplam	861	100,0
Ailenin Oturduğu Yer	Köy	208	24,2
	İlçe	237	27,5
	Şehir	278	32,3
	Büyükşehir	138	16,0
	Toplam	861	100,0
Mezun Olunan Okul	Lise ve Diğer Meslek Liseleri	681	79,1
	İmam-Hatip Lisesi	180	20,9
	Toplam	861	100,0

Araştırmaya katılan örneklem öğrencilerinin sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde; öğrencilerin %47,2'sinin erkek, %52,8'inin kız öğrenci olduğu; öğrenci ailelerinin %24,2'sinin köyde, %27,5'inin ilçede, %32,3'ünün şehirde, %16,0'sının büyükşehirde oturduğu görülmektedir. Öğrencilerin %20,9'unun İmam-Hatip Lisesi yani ortaöğretimde dinî eğitim almış öğrencilerden oluştuğu; %79,1 oranında öğrencinin lise ve diğer meslek lisesi mezunu öğrencilerden oluştuğu görülmektedir.

Tablo 2: Örneklem Öğrencilerinin Okul, Sınıf ve Yaş Durumları

Okul, Sınıf ve Yaşları		Sayı (N)	Yüzde (%)
Fakülte / Yüksekokul	Eğitim Fakültesi	161	18,7
	Fen-Edebiyat Fakültesi	150	17,4
	İktisadi İdari Bilimler Fakültesi	100	11,6
	Eczacılık Fakültesi	64	7,4
	İslami İlimler Fakültesi	181	21,0
	Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu	163	18,9
	Yabancı Diller Yüksekokulu	42	4,9
	Toplam	861	100,0
Sınıf	1. Sınıf	129	15,0
	2. Sınıf	236	27,4
	3. Sınıf	285	33,1
	4. Sınıf	211	24,5
	Toplam	861	100,0
Yaş	18-19	62	7,2
	20-21	276	32,0
	22-23	342	39,8
	24 ve Üstü	181	21,0
	Toplam	861	100,0

Kampüs içindeki fakülte ve yüksekokullarda yapılan anket uygulamasına katılan 861 öğrencinin %18,7'sinin Eğitim Fakültesi, %17,4'ünün Fen-Edebiyat Fakültesi, %11,6'sının İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, %7,4'ünün Eczacılık Fakültesi, %21,0 İslami İlimler Fakültesi, %18,9 Beden Eğitimi ve

Üniversite Öğrencilerinin Kampüs Camii Alışkanlıkları ve Camiden Beklentileri: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Örneği | 137,

Spor Yüksekokulu, %4,9'unun Yabancı Diller Yüksekokulu öğrencisi olduğu görülmektedir.

6. Örneklem Öğrencilerinin Kampüs Camii Alışkanlıkları ve Farkındalıkları

Öğrencilerin genel olarak erkek olsun kız olsun camiye gitme durumları oldukça düşük olarak gözlemlenmektedir. Öğrencilerin Kampüs Camii ilişkilerini, camiye devam alışkanlıklarını ve farkındalıklarını ölçmek için Kampüs Camii'nin düzenlemesinde caminin ana unsurlarından olan ve camini iç mimarisini oluşturan mihrap, minber ve vaaz kürsüsü ile ilgili öğrencilere “Kampüs Camii'nin mihrap, minber ve vaaz kürsüsü mermerden yapılmıştır” sorusu olumsuz olarak sorulmuştur. Kampüs Camii'nin mihrap, minber, vaaz kürsüsü ve ana girişin hemen sağında yer alan müezzin mahfili ahşap oyma sanatı tarzında ahşaptan yapılmıştır. Diğer soruyla da hem erkek hem de kız öğrencilerin farkındalıklarını ölçmek için olumsuz olarak, “Kampüs Camii'nde bayanların namaz kılacağı yer yoktur” şeklinde bir soru sorulmuştur. Kampüs Camii'nin ana giriş kapısı dışında sağ ve sol yanlarında iki yan giriş kapısı daha vardır. Bu kapılardan hem camiye giriş, sağ taraftan bayan lavabolarına iniş ve caminin üst cemaat mahfiline çıkış vardır. Aynı şekilde sol yan kapıdan da erkek lavabolarına iniş ve üst cemaat mahalline çıkış merdivenleri vardır. Caminin genel yapımı esnasında her ne kadar bayan girişi ve bayan ibadet yeri şeklinde bir ayrıma gidilmemiş olsa da cami ibadete açıldıktan sonra sağ yan kapı bayan girişine tahsis edilmiş ve oradan çıkılan üst cemaat mahfili de bayanların namaz kılma yeri olarak ayrılmıştır. Örneklem öğrencileri bu soruları Tablo 3'te görüldüğü gibi cevaplamışlardır.

Tablo 3: Örneklem Öğrencilerinin Kampüs Camii Farkındalığı ve Alışkanlıkları

Kampüs Camii'nin mihrap, minber ve vaaz kürsüsü mermerden yapılmıştır.	N	%	Kampüs Camii'nde bayanların namaz kılacağı yer yoktur.	N	%
Tamamen Katılıyorum	95	11,0	Tamamen Katılıyorum	58	6,7
Katılıyorum	106	12,3	Katılıyorum	57	6,6
Fikrim Yok	456	53,0	Fikrim Yok	345	40,1
Katılmıyorum	58	6,7	Katılmıyorum	119	13,8
Hiç Katılmıyorum	146	17,0	Hiç Katılmıyorum	282	32,8
Toplam	861	100,0	Toplam	861	100,0

Örneklem öğrencileri, “Kampüs Camii'nin mihrap, minber ve vaaz kürsüsü mermerden yapılmıştır” sorusuna %53,0 oranında “fikrim yok” seçeneğini işaretleyerek cevap vermiştir. Bu orana katılıyorum ve tamamen katılıyorum seçeneğini işaretleyenler de eklendiğinde öğrencilerin %76,3 oranında Kampüs Camii'nin mihrap, minber ve vaaz kürsüsü gibi ana unsurları hakkında bilgilerinin olmadığı anlaşılmaktadır. “Kampüs Camii'nde

bayanların namaz kılacağı yer yoktur” sorusuna öğrenciler %32,8 oranında hiç katılmıyorum seçeneğiyle; %13,8 oranında da katılmıyorum seçeneğini işaretleyerek cevap vermeleri, %46,6 oranında camide bayanların namaz kılacağı yer olduğunu bildiklerini göstermektedir. Birinci soruya verilen cevaplarla karşılaştırıldığında öğrencilerin bu soruya genel cami ve cemaat bilgileri doğrultusunda cevap verdikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 4: Öğrencilerin Kampüste Cami Olmasını İhtiyaç Olarak Görme Durumları

Günlük eğitim-öğretim faaliyeti içinde camiye gitmek için zaman ayırmayı düşünmüyorum.	N	%	Fakültelerde kız ve erkek mescitleri olduğu için kampüste camiye ihtiyaç yoktur.	N	%
Tamamen Katılıyorum	73	8,5	Tamamen Katılıyorum	53	6,2
Katılıyorum	75	8,7	Katılıyorum	77	8,9
Fikrim Yok	173	20,1	Fikrim Yok	124	14,4
Katılmıyorum	236	27,4	Katılmıyorum	212	24,6
Hiç Katılmıyorum	304	35,3	Hiç Katılmıyorum	395	45,9
Toplam	861	100,0	Toplam	861	100,0

Tablo 4’te “Günlük eğitim-öğretim faaliyeti içinde camiye gitmek için zaman ayırmayı düşünmüyorum” sorusuna öğrenciler %62,7 oranında “katılmıyorum” seçeneğini işaretleyerek, soruyu olumsuzlayarak, camiye gitmek için zaman ayırmak istediklerini belirtmişlerdir. “Fakültelerde kız ve erkek mescitleri olduğu için kampüste camiye ihtiyaç yoktur” sorusuna yine %70,5 oranında katılmadıklarını belirterek kampüste cami olması gerektiğine işaret etmişlerdir.

Tablo 5: Fakülte ve Yüksekokulların Kampüs Camii Aışkanlık Durumlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way Anova) ve Tukey Sonuçları

Boyutlar	Fakülte / Yüksekokul	N	M*	S	F	P
Kampüs Camii okuluma (fakülteme) uzak olduğu için gidemiyorum.	a) Eğitim	161	2,770	1,338	34,633	0,000*
	b) Fen-Edebiyat	150	2,840	1,452		
	c) İ. İdari Bilimler	100	3,020	1,428		
	d) Eczacılık	64	2,671	1,297		
	e) İslami İlimler	181	1,337	0,797		
	f) BESYO	162	2,203	1,276		
	g) Yabancı Diller	42	3,142	1,221		
Günlük eğitim-öğretim faaliyeti içinde camiye gitmek için zaman ayırmayı düşünmüyorum.	a) Eğitim	161	2,571	1,248	11,231	0,000*
	b) Fen-Edebiyat	150	2,400	1,331		
	c) İ. İdari Bilimler	100	2,200	1,145		
	d) Eczacılık	64	2,312	1,166		
	e) İslami İlimler	181	1,651	1,03,5		
	f) BESYO	163	2,435	1,300		
	g) Yabancı Diller	42	2,904	1,245		

Üniversite Öğrencilerinin Kampüs Camii Alışkanlıkları ve Camiden Beklentileri: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Örneği | 139,

* Puanlama 1-5 arasındır; 5'e doğru gidildikçe ifade edilen yargıya yaklaşılr.

* $P<0,05$

“Kampüs Camii okuluma (fakülteme) uzak olduğu için gidemiyorum” sorusunda fakülte ve yüksekokullar arasında anlamlı farklılık vardır ($P<0,05$). Bu farklılaşmada en yüksek ortalama ($M=3,14$) Yabancı Diller Yüksekokuluna (g) aittir. Harflerle ifade edilecek olursa Yabancı Diller Yüksekokulunu takip eden ortalamalar şu şekilde ifade edilebilir: g-c-b-a-d-f-e. Farklılaşma yönündeki ortalama sıralamasında en son sırada ($M=1,33$) ortalama ile İslami İlimler Fakültesinin olduğu görülmektedir. En yüksek ortalamaya sahip Yabancı Diller Yüksekokulu, Kampüs Camii okuluna uzak olduğu için gidemediğini ifade ederken, aynı binada eğitim gören BESYO ise ($M=2,20$) ortalama ile en düşük ortalamaya sahip İslami İlimler Fakültesinin hemen öncesinde gelmektedir. “Günlük eğitim-öğretim faaliyeti içinde camiye gitmek için zaman ayırmayı düşünmüyorum” sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplarda okullarına göre anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir ($P<0,05$). Bu anlamlı farklılaşmanın yönünü okullara verilmiş harfler üzerinden sıraladığımızda ortalamalar büyükten küçüğe doğru şu şekilde olmaktadır: g-a-f-b-d-c-e. Bu durumda “Kampüste eğitim gören öğrencilerin Kampüs Camii’ne vakit ve cuma namazlarına katılım alışkanlıkları çok düşük olup, öğrencilerin okullarına göre anlamlı farklılık vardır” hipotezi doğrulanmış olmaktadır.

7. Kampüs Camii ve Din Görevlisinin Rehberliğine Öğrencinin İhtiyacı

Birey, yetiştiği toplumda kültürel sosyal yapı unsurları olan aile, siyaset, hukuk, ekonomi, eğitim, ahlak ve değerler açısından sosyalleşirken dinî olarak da sosyalleşir. Camiler bireyin içinde yaşadığı toplumun dinî kültür unsurlarını ve değerlerini topluma aktaran dinî sosyalleştirme etkenleridir. Birey içinde yaşadığı toplumun dinîni, sosyalleşme sürecinde toplumun kendisine öğretmesiyle öğrenir. Din, sosyalleşme sürecinde öğrenilerek özümsemiği gibi aynı zamanda bir sosyalleştirme araç ve etkenidir. Enformel olarak bireyin hayatına tesir eden kişi ya da kurumlara sosyalleşme etkenleri, ajanları veya araçları denir. Toplumun genel bir sosyalizasyon etken ve ajanı olması yanında, toplumla birey arasında ve bireyle temas halinde birçok birey, grup, kurum gibi temel sosyalizasyon araç ve etkeni vardır (Okumuş, 2018: 258). Sosyalleşme, statik ve tekdüze bir süreç olmadığı için bireyin sosyalleşmesi, sosyalleşme ajanları dediğimiz birçok kurumsal araç ve etkenle gerçekleşir. Bu enformel ve formel; aile, arkadaş grupları, okullar, kitle iletişim araçları, yurtlar, camiler, gençlik hizmet örgütleri, iş örgütleri, siyasal ve ekonomik kurum olan araç ve

etkenlerle birey değişik süreçlerde etkileşim halinde olur (Tezcan, 2011: 53). Formel bir sosyalleştirme araç ve etkeni olan üniversitenin içinde enformel bir sosyalleştirme kurumu olan Kampüs Camii'nin ve din görevlisinin rehberliğiyle ilgili öğrenciler ne düşünmektedir?

Tablo 6: Kampüs Camii'nin Eğitime Katkısı ve Öğrenciye Rehberliğiyle İlgili Durum

Kampüs Camii'nin eğitime ve öğrenciye herhangi bir katkısı olduğunu zannetmiyorum.	N	%	Kampüs Camii ve din görevlisinin rehberliğine öğrencinin ihtiyacı yoktur.	N	%
Tamamen Katılıyorum	51	5,9	Tamamen Katılıyorum	49	5,7
Katılıyorum	41	4,8	Katılıyorum	49	5,7
Fikrim Yok	140	16,3	Fikrim Yok	155	18,0
Katılmıyorum	185	21,5	Katılmıyorum	184	21,4
Hiç Katılmıyorum	444	51,6	Hiç Katılmıyorum	424	49,2
Toplam	861	100,0	Toplam	861	100,0

“Kampüs Camii'nin eğitime ve öğrenciye herhangi bir katkısı olduğunu zannetmiyorum” sorusunu öğrenciler, %73,1 oranında katılmıyorum ve hiç katılmıyorum seçeneğiyle olumsuzlayarak Kampüs Camii'nin eğitime ve öğrenciye katkısının olduğunu düşündüklerini belirtmişlerdir. “Kampüs Camii ve din görevlisinin rehberliğine öğrencinin ihtiyacı yoktur” olumsuz sorusunu %70,6 oranla katılmadıklarını ve hiç katılmadıklarını belirterek olumsuzlayan öğrenciler, öğrencinin Kampüs Camii'nin ve din görevlisinin rehberliğine ihtiyacı olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 7: Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Kampüs Camii'nin Eğitime Katkısı ve Kampüs Camii'nin ve Din Görevlisinin Rehberliğine Öğrencilerin İhtiyaç Düzey Puanlarında Anlamlı Bir Farkın Olup Olmadığını Belirlemek İçin Yapılan Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	M*	S	F	P
Kampüs Camii'nin eğitime ve öğrenciye herhangi bir katkısı olduğunu zannetmiyorum.	Erkek	406	2,014	1,276	14,358	0,026*
	Kız	455	1,835	1,085		
Kampüs Camii ve din görevlisinin rehberliğine öğrencinin ihtiyacı yoktur.	Erkek	406	2,022	1,292	11,087	0,244
	Kız	455	1,927	1,087		

* Puanlama 1-5 arasındır; 5'e doğru gidildikçe ifade edilen yargıya yaklaşılr.

* P<0,05

“Kampüs Camii'nin eğitime ve öğrenciye herhangi bir katkısı olduğunu zannetmiyorum” sorusuna verilen cevaplarda cinsiyet kategorisine göre anlamlı bir farklılık vardır (P<0,05). Bu yargıya erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha çok yakın oldukları görülmektedir. Kız öğrencilerde ortalama (M=2,01) iken, kız öğrenciler erkeklerden daha az (M=1,83) bu yargıya katıldıklarını beyan etmişlerdir (P=0,02<0,05). “Kampüs Camii ve din görevlisinin rehberliğine öğrencinin ihtiyacı yoktur” sorusuna verilen cevaplarda cinsiyet kategorisine göre erkek ve kız öğrenciler arasında anlamlı

Üniversite Öğrencilerinin Kampüs Camii Alışkanlıkları ve Camiden Beklentileri: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Örneği | 141,

bir farklılık yoktur ($P=0,24>0,05$). Bu durumda “Kampüs Camii ve din görevlisinin rehberliğine öğrencinin ihtiyacı yoktur” sorusuna verilen cevapta erkek ve kız öğrenciler arasında anlamlı bir fark görülmemiştir. “Üniversite öğrencilerinin Kampüs Camii ve din görevlisinin rehberliğine öğrencinin ihtiyacı olduğu düşüncelerinde anlamlı farklılıklar vardır” hipotezinde cinsiyet kategorisi bakımından anlamlı bir fark olmadığı için hipotez doğrulanmamıştır.

8. Kampüs Camii’nin Eğitime ve Öğrenci Performansına Katkıları

Öğrencilere motivasyon açısından Kampüs Camii’nin ve din görevlisinin katkıları hakkında düşünceleri sorulmuştur. Öğrencilerin cami merkezli performansla ilgili cevap oranları tabloda görüldüğü gibidir.

Tablo 8: Öğrencilerin Kampüs Camii Merkezli Performansları

Kampüste cami ve din görevlisinin olması namazlarımı camide cemaatle kılarak huzurlu olmamı sağlar	N	%	Kampüs Camii’nde din görevlisiyle görüşmem çeşitli soru ve sorunlarımı çözmemi sağlar.	N	%
Tamamen Katılıyorum	411	47,7	Tamamen Katılıyorum	298	34,6
Katılıyorum	246	28,6	Katılıyorum	296	34,4
Fikrim Yok	156	18,1	Fikrim Yok	208	24,2
Katılmıyorum	26	3,0	Katılmıyorum	31	3,6
Hiç Katılmıyorum	22	2,6	Hiç Katılmıyorum	28	3,3
Toplam	861	100,0	Toplam	861	100,0
Cuma namazı öncesi vaazları dinlemek için özellikle erken gidiyorum ve çok istifade ediyorum.	N	%	Kız öğrencilerin cuma namazlarına katılmalarının öğrenci dindarlığına katkı sağlayacağını düşünüyorum.	N	%
Tamamen Katılıyorum	165	19,2	Tamamen Katılıyorum	223	25,9
Katılıyorum	181	21,0	Katılıyorum	186	21,6
Fikrim Yok	280	32,5	Fikrim Yok	279	32,4
Katılmıyorum	144	16,7	Katılmıyorum	67	7,8
Hiç Katılmıyorum	91	10,6	Hiç Katılmıyorum	106	12,3
Toplam	861	100,0	Toplam	861	100,0

Öğrenciler, “Kampüste cami ve din görevlisinin olması namazlarımı camide cemaatle kılarak huzurlu olmamı sağlar” sorusuna büyük bir katılımı %76,3 oranında katıldıklarını belirtmişlerdir. %18,1’i fikri olmadığını belirtirken, katılmayanların oranı, %5,6’dır. “Kampüs Camii’nde din görevlisiyle görüşmem çeşitli soru ve sorunlarımı çözmemi sağlar’ sorusuna yine %69,0 oranında katılımı cevap vermişlerdir. Cuma namazına gitmekle ilgili “Cuma namazı öncesi vaazları dinlemek için özellikle erken gidiyorum ve çok istifade ediyorum” sorusuna öğrenciler %40,1 oranında katıldıklarını bildirmişlerdir. %32,5 oranında çoğunluğu kız olabileceği düşünülen öğrenci fikrim yok

seçeneğini ve %27,3 oranında öğrencide katılmıyorum ve hiç katılmıyorum seçeneğini işaretlemiştir. “Kız öğrencilerin cuma namazlarına katılmalarının öğrenci dindarlığına katkı sağlayacağını düşünüyorum” sorusuna öğrencilerin %47,5’i katıldığını belirtirken, %32,4’ü fikri olmadığını, %20,1’i de katılmadığını belirtmiştir. Müslüman toplumlarda genel olarak bayanların cuma namazına gitmedikleri, hatta gitmemeleri gerektiği düşüncesinin yaygın olmasına rağmen öğrencilerin %47,5 oranında “Kız öğrencilerin cuma namazlarına katılmalarının öğrenci dindarlığına katkı sağlayacağını düşünüyorum” sorusuna katıldıklarını belirtmeleri, bayanlarla ilgili geleneksel cuma namazı uygulamalarının aksine bir görüştür. Bu da bayanların cuma namazı kılmalarıyla ilgili toplumdaki uygulama ve düşünceye üniversite öğrencilerinin yarıya yakınının katılmadığını göstermektedir.

Tablo 9: Fakülte ve Yüksekokula Göre Kampüs Camii’nde Cuma Namazına Katılmalarına Yönelik Tutumlarının Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way Anova) ve Tukey Sonuçları

Boyutlar	Fakülte / Yüksekokul	N	M*	S	F	P
Cuma namazı öncesi vaazları dinlemek için özellikle erken gidiyorum ve çok istifade ediyorum.	a) Eğitim	161	3,012	1,161	3075	0,006*
	b) Fen-Edebiyat	150	3,273	1,220		
	c) İ. İdari Bilimler	100	3,280	1,287		
	d) Eczacılık	64	3,109	1,009		
	e) İslami İlimler	181	3,281	1,288		
	f) BESYO	163	3,423	1,276		
	g) Yabancı Diller	42	2,690	1,136		
Kız öğrencilerin cuma namazlarına katılmalarının öğrenci dindarlığına katkı sağlayacağını düşünüyorum.	a) Eğitim	161	3,428	1,238	1095	0,364
	b) Fen-Edebiyat	150	3,493	1,230		
	c) İ. İdari Bilimler	100	3,390	1,355		
	d) Eczacılık	64	3,515	1,083		
	e) İslami İlimler	181	3,430	1,418		
	f) BESYO	163	3,380	1,238		
	g) Yabancı Diller	42	2,952	1,360		

* Puanlama 1-5 arasındır; 5’e doğru gidildikçe ifade edilen yargıya yaklaşılr.

* $P < 0,05$

Öğrenciler, “Cuma namazı öncesi vaazları dinlemek için özellikle erken gidiyorum ve çok istifade ediyorum” sorusuna okudukları okullarına göre anlamlı farklılık göstermektedirler ($P=0,006 < 0,050$). “Kız öğrencilerin cuma namazlarına katılmalarının öğrenci dindarlığına katkı sağlayacağını düşünüyorum” sorusuna verilen cevaplarda anlamlı bir farklılık görülmemektedir ($P=0,36 > 0,05$).

Üniversite Öğrencilerinin Kampüs Camii Alışkanlıkları ve Camiden Beklentileri: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Örneği | 143,

9. Öğrencilerin Kampüs Camii'nde Yapılabilecek Sosyal Hizmetlere Öğrencilerin Yaklaşımları

Araştırmanın üçüncü bölümünde öğrencilere cami merkezli yapılabilecek bazı sosyal hizmetlerle ilgili görüşleri kapalı uçlu sorularla soruldu.

Tablo 10: Öğrencilerin Kampüs Camii'nden Sosyal Faaliyet Beklentileri

Kampüs Camii'nin sosyal etkinlikler düzenlemesine öğrencinin ihtiyacı vardır.	N	%	Kampüs Camii'nde öğrencilere yönelik İlahiyat Atölyeleri (kurs ve seminer çalışmaları) oluşturulabilir.	N	%
Tamamen Katılıyorum	370	43,0	Çok faydalı olur	339	39,4
Katılıyorum	240	27,9	Olabilir	352	40,9
Fikrim Yok	150	17,4	İlgilenmiyorum	113	13,1
Katılmıyorum	44	5,1	Öğrencinin zamanı yok	23	2,7
Hiç Katılmıyorum	57	6,6	Hiç ihtiyaç yok	34	3,9
Toplam	861	100,0	Toplam	861	100,0

Tabloda “Kampüs Camii'nin sosyal etkinlikler düzenlemesine öğrencinin ihtiyacı vardır” sorusuna öğrencilerin %43,0 oranında “Tamamen Katılıyorum” seçeneğiyle cevap verdikleri görülmüştür. Yine %27,0 oranında öğrenci “Katılıyorum” seçeneğiyle böyle bir ihtiyacın olduğu görüşüne iştirak etmiştir. Kampüs Camii'nin sosyal etkinlik düzenlemesine ihtiyaç olduğu düşüncesi öğrencilerde %70,9 oranında beklenen bir durum olarak gözükmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerden %17,4 oranında öğrenci “Fikrim Yok” derken, %11,7 oranında öğrenci katılmadığını ve hiç katılmadığını belirtmiştir. Katılımcılara “Kampüs Camii'nde öğrencilere yönelik İlahiyat Atölyeleri (kurs ve seminer çalışmaları) oluşturulabilir” sorusu sorulmuş, öğrencilerin %39,4'ü “Çok faydalı olur” seçeneğini işaretlemiştir. Yine öğrencilerden %40,9'u “Olabilir” seçeneğiyle böyle bir çalışmanın olmasını istediklerini belirtmişlerdir. İlgilenmediğini belirten öğrencilerin oranı %13,1 iken, öğrencinin zamanı yok, hiç ihtiyaç yok diyenlerin oranı ise %6,6 oranındadır.

Tablo 11: Cami Merkezli Yapılabilecek Sosyal Hizmetlere İlişkin Ortalamalar

	N	M*	S
Kampüs Camii'nde sosyo-kültürel hizmetler için çok amaçlı bir etüt salonu olabilir.	861	4,069	1,087
Cami gölgesinde Kur'an ziyafeti mahiyetinde Tefsir ve Hadis sohbetleri düzenlenebilir.	861	4,232	0,903
Üniversite öğrencilerinden hafızlık yapmak isteyenlere hafızlık kursu açılabilir.	861	4,231	0,925

Öğrenciler için “Dini Danışmanlık ve Rehberlik Bürosu” oluşturulabilir.	861	4,123	0,959
Kız öğrenciler için “Hanımeli Gençlik Merkezi” oluşturulabilir.	861	4,020	1,023
Cami merkezli yaygın din eğitimi ve sosyal destek (uzman rehberliği) programları yapılabilir.	861	4,217	0,964
* Puanlama 1-5 arasındır; 5'e doğru gidildikçe ifade edilen yargıya yaklaşılr.			

Yukarıda tablo 11’de verilen ortalamalar, Kampüs Camii’nde eğitime ve öğrenciye katkı sağlayacağı düşünülen yapılabilecek sosyal hizmetler için öğrencilerin verdikleri cevapların ortalamalarıdır. En yüksek ortalama (M=4,232), cami gölgesinde Kur’an ziyafeti mahiyetinde Tefsir ve Hadis sohbetlerin düzenlenmesiyle ilgili tespit edilmiştir. Onun arkasından hafızlık yapmak isteyen öğrencilere hafızlık kursu açılabilir ortalaması gelmektedir. Üçüncü sıradaki ortalama ise, cami merkezli yaygın din eğitimi ve sosyal destek programları ile ilgili ortalama değildir. Dördüncü olarak öğrenciler dinî danışmanlık ve rehberlik bürosu oluşturulması ile ilgili seçeneğe yoğunlaşmışlardır. Daha sonra çok amaçlı etüt salonu ve hanımeli gençlik merkezi oluşturulabilir (M=4,020) ortalaması yer almaktadır.

Tablo 12: Cinsiyete göre Kampüs Camii’nde Yapılabilecek Sosyal Hizmetlere Yönelik Öğrenci Tutumlarının Bağımsız Grup t-Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	M*	S	F	P
Kampüs Camii’nin sosyal etkinlikler düzenlemesine öğrencinin ihtiyacı vardır.	Erkek	406	3,911	1,230	4,636	0,311
	Kız	455	3,993	1,142		
Kampüs Camii’nde öğrencilere yönelik İlahiyat Atölyeleri (kurs ve seminer çalışmaları) oluşturulabilir.	Erkek	406	4,066	1,789	3,487	0,242
	Kız	455	4,178	0,910		
Kampüs Camii’nde dinî ve sosyo-kültürel hizmetler için çok amaçlı bir etüt salonu olabilir.	Erkek	406	4,036	1,129	1,260	0,404
	Kız	455	4,098	1,050		
Cami gölgesinde Kur’an ziyafeti mahiyetinde Tefsir ve Hadis sohbetleri düzenlenebilir.	Erkek	406	4,179	0,986	5,084	0,107
	Kız	455	4,279	0,820		
Üniversite öğrencilerinden hafızlık yapmak isteyenlere hafızlık kursu açılabilir.	Erkek	406	4,135	1,039	9,075	0,004*
	Kız	455	4,316	0,802		
Kız öğrenciler için “Hanımeli Gençlik Merkezi” oluşturulabilir.	Erkek	406	3,884	1,062	3,669	0,000*
	Kız	455	4,142	0,972		

* Puanlama 1-5 arasındır; 5'e doğru gidildikçe ifade edilen yargıya yaklaşılr.

* P<0,05

Üniversite Öğrencilerinin Kampüs Camii Alışkanlıkları ve Camiden Beklentileri: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Örneği | 145,

Tablo 12’de öğrencilere sorulan bu altı soru ile öğrencilerin Kampüs Camii’nde yapılabilecek bazı sosyal faaliyetlerle ilgili görüşleri sorulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplar arasında cinsiyete göre farklılık olup olmadığı bağımsız grup t-testi yapılarak belirlenmiştir. Son iki soruda erkek öğrencilerle, kız öğrencilerin cevaplarında anlamlı farklılık vardır. “Üniversite öğrencilerinden hafızlık yapmak isteyenlere hafızlık kursu açılabilir” teklifine kız öğrenciler (M=4,31) ortalama ile katılırken; erkek öğrenciler (M=4,13) ortalama ile katılmışlardır. Bu soruda erkek öğrencilerle kız öğrencilerin cevapları arasında anlamlı farklılık vardır (P=0,004<0,05). “Kız öğrenciler için “Hanımeli Gençlik Merkezi” oluşturulabilir” sorusuna verilen cevaplarda kız öğrencilerin ortalaması (M=4,14) iken; erkek öğrencilerin ortalamasının (M=3,88) olduğu görülmektedir. Bu soruya verilen cevaplarda anlamlı farklılık vardır (P=0,00<0,05).

10. Kampüs Camii’nin Fiziki Durumu, Din Görevlisi ve Caminin Rehberliği İle İlgili Öğrencilerin Görüş ve Teklifleri

Örnekleme öğrencilerine Kampüs Camii farkındalık ve alışkanlıklarını ölçmek için sorulan kapalı uçlu soruların sonunda; “Kampüs Camii’nin öğrenciye daha iyi hizmet verebilmesi için Kampüs Camii’nde başka ne gibi fiziki özellikler olmalıdır. Lütfen belirtiniz” sorusuna bazı öğrenciler ilgilenmediklerini, bazıları her şeyin çok iyi olduğunu yazarken özellikle şu hususların öne çıktığı görülmüştür: “Cami fakülteme uzak olduğu için gidemiyorum”, “Öğrencilerin namaz öncesi ve sonrası oturup zaman geçirebileceği alanlar olmalı”, “Cami çevresinde kamelyalar, çay içme mekanları, şark köşeleri gibi daha sıcak mekanlar cami gölgesinde öğrencileri dinlendirecektir”, “Caminin alt katında derslikler, hafızlık yapmak isteyenlere kurs, Arapça kursu, Kur’an Kursu mekanları ve faaliyetleri olmalıdır”, “Bayanların camiye rahat ulaşabilmesi için ayrı bir yol olmalıdır, caminin bayan kapısı sürekli açık tutulmalıdır, camide bayanların ibadet edeceği bir bölüm olmalıdır” görüşlerinin yoğun olarak tekrar ettiği görülmüştür. Bayan abdesthanesinde terlik, peçete, sıcak su, sabun, havlu gibi hizmetlerin daha iyi olması gerektiği öne çıkarılmıştır. Diğer sosyal etkinliklerle ilgili şu görüşler öne çıkmaktadır: “Camide Hz. Muhammed dönemindeki gibi sosyal aktiviteler, teşvik edici programlar düzenlenmelidir”, “Cami görevlileri ile gönüllü öğrenciler beraber bir çalışma yürüterek daha çok gence ulaşım küçük sohbet grupları oluşturarak dinî bilgileri öğrenip, öğrenme ve namazın önemi vb. anlatılarak cemaate ve camiye katılım artırılabilir”, “İnsanların boş zamanlarını değerlendireceği aktiviteler olabilir”, “Belli saatlerde oruç veya

başka özel dinî günlerde imam belli bir zaman diliminde insanlarla zaman geçirmelidir”, “Kampüs Camii, öğrencilerin ihtiyaçlarına göre etkinlik yapmalı ve gençleri kendisine çekecek faaliyetler yapmalıdır”, “Dinî bilgiler yarışmaları düzenlenmeli”, “Din ve kültür kapsamında öğrencilere ve hocalara din, örf, adet ve kültürlerini daha iyi kavramaları için etkinlikler düzenlenebilir”, “Din konusunda uzmanlaşmış kişileri camiye getirip din hakkında gençlerin zihnini açmalıdır”, “Kur’an okuma, ezan okuma, din ile ilgili bilgi yarışmaları vs. yapılmalıdır”, “Her cuma İslami İlimlerden ya da başka fakülteden gönüllü olacak biri cuma namazını kıldırsın”, “Okul kampüsünde dinî sohbetler olabilir, sosyo-kültürel etkinlikler için etüt merkezi yapılabilir”, “Camide kurslar verilebilir, lütfen Arapça kursu olsun”, “Kur’an tilaveti ve tefsir sohbeti olabilir”, “Namazdan sonra dinî etkinlikler yapılabilir.”

“Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Kampüs Camii ve din görevlisiyle ilgili rahatsız olduğunuz uygulamalar var mı? Lütfen belirtiniz” sorusuna, “Camiye gitmediğim için bu konu hakkında bilgim yok, rahatsızlığım yok, katılmadığım için bir fikrim yok, zaten biz bayanlar olarak camide bulunmuyoruz, caminin kapısı çoğu zaman kapalı olduğu için gidemiyoruz, din görevlisinden çok memnunuz” gibi cevaplar dışında dikkat çeken şu ifadeler yazılmıştır: “Teravih namazında imamın hızlı namaz kıldırması beni rahatsız ediyor”, “Genelde daha çok insanların bildikleri konulardan vaaz veriyorlar”, “Vaaz ve hutbeler bölge problemlerine göre verilmelidir”, “Din görevlisi çok siyaset yapıyor”, “Kız ve erkekler için ayrı alanlar oluşturularak iyi bir ahlak ve dinî bilgiler öğretilmelidir”, “Her şeye dinî açıdan bakmaları rahatsız edici”, “Din görevlisi, daha çok öğrencilerle iç içe olabilir, namaz sonraları vakit ayırabilir”, “Gerçek olan dinî ayetleri anlatmıyorlar, Allah, peygamber sevgisinden çok başka sevgi anlatılıyor”, “Genellikle cuma namazlarında camiye gidiyorum ve çok memnun kalıyorum, din görevlisinden çok memnunum çok faydalaniyorum”, “Cami genellikle erkeklere daha çok faaliyet gösteriyor, kadınların camiye gitmeleri uygun görülüyor, bazı hocalarımız cami deyince erkekler aklıma geliyor, kadınlara uzak bir düşünce mevcut”, “Caminin bayan giriş kapısı sürekli açık tutulmalıdır”, “Cemaat ve imam namazlarını çabuk kılıyorlar, ben sünneti bitirmeden namaza başlıyorlar”, “Teravih namazlarını çok hızlı kıldırıyorlar, bu yüzden namazı huşu içinde kılamıyoruz”, “Namaz vakitleri dışında camide bulunmasını istiyorum, sigara kullanmamasını istiyorum”, “Gençlik sorumlusu gibi caminin din görevli sayısı artırılmalı”, “Tevhit anlatılmıyor”, “Kız öğrenciler için camide bir alanın olması lazımdır”, “Öğrenciler için özel dua etmeli”,

**Üniversite Öğrencilerinin Kampüs Camii Alışkanlıkları ve Camiden
Beklentileri: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Örneği | 147,**

“Din adamları bağımsız olmalı, laik düşünce tarzıyla laikliğin görevlerini yerine getirmeli”, “Din adamlarının bağlı olduğu tek kaynak, görevlisi oldukları kutsal kitabıdır, siyasi değişimlerle ilgilenmez, din bağımsızdır”, “Kışın bir defa namaz kılmaya gittiğimde din görevlisi beni görmesine rağmen kapıyı kilitleyip gitti, başım açık diye namaz kılmadığımı mı zannetti bilmiyorum”.

“Kampüs Camii ve din görevlisinin size eğitsel (temel dinî bilgiler), sosyal ve psikolojik ne gibi hizmetler vermesini istersiniz? Lütfen belirtiniz.” sorusuna öğrenciler: “Belirtilen konularda yeterince hizmetler var, hiçbir fikrim yok, temel dinî bilgiler alanında eğitim verilmeli”, “Hayır herhangi bir hizmet istemiyorum”, “Cami ibadet yeri olduğu için kesinlikle gerek yoktur”, “Hayır istemem, çünkü temel dinî bilgileri herhangi bir camii hocasından veya din bilgisi olan insanlardan karşılayabilirim, üniversitemiz yeni olduğundan dolayı tüm öğrencilere hitap edecek birçok şey gerçekleştirilebilir, din hepimiz için çok önemli ve kutsal fakat buna hiç gerek yok her mahallede her sokakta neredeyse camii var, bunlar yerine öğrenci sorunlarını hallederseniz biz öğrencilere daha büyük iyilik yapmış olursunuz”, “Hak, hukuk, adalet, kul hakkı yememe, kul hakkı kim yiyorsa ona haramzade denilmesi”, “Toplumun kültürlü bir şekilde eğitilmesini istiyorum, bunu da bizim güzel İslam dinimizle şekillendirilmesini istiyorum, ahlaki kurallarımızın küçük yaşta çocuklara öğretilmesini istiyorum”, “Öğrenciler için dinî danışmanlık ve rehberlik bürosunun olması öğrenciler için çok faydalı olur, merak ettiğimiz her şeyi danışırız”, “Öğrencilerin namaz sonrası oturup zaman geçirebilecekleri dinî sohbetler edebilecekleri yerler kurulmalı”, “Örneğin hafız olmak isteyenler için bir etkinlik olmalıdır, gezi ve sosyal aktiviteler yapılmalı”, “Öğrenci ve halk buluşmaları yapılabilir”, “Öğrencilerin okuduğu alanla İslami ilimler arasında programlar yapılması uygun olur”, “Daha yaşanabilir bir toplum istiyoruz, din kisvesi altına girip toplumu zedelememek gerekir”, “Kur’an ve tefsir dersleri verilebilir”, “Belli günlerde konferanslar olabilir”, “Bize bol nasihat etmeliler, heva ve hevesimize bu kadar aşırı derece uymamızı sonlandırmak için ciddi biçimde İslam’a ihtiyacımız var, dinimizi bize öğretsinler, bizde babadan oğula geçen taklidi iman var, kendimize gelmeliyiz, fazla vakit yok, dünyaya bir kere geliyoruz, Kur’an-ı Kerim’i anlayıp, yaşayıp, yaşatmalıyız”, “Verilen derslerde sadece ahlak derslerine yoğunlaşmalı”, “İlmihal bilgileri, siyer sahabe hayatı, tecvit, vaaz, gençlerin aydınlatılması iyi olur”, “Pek sağlıklı olacağını düşünmüyorum”, “Her gün ölümü hatırlatacak farklı hadislerin ezandan sonra söylenmesi”,

“Zamanımızda dünyevi ihtiyaçlardan nefesine yenik düşen insanlar var, bunlar için sosyal, kültürel, din birleşimiyle oluşan aktivitelerle gençlere dinî bilgiler verilmeli daha sağlıklı bireyler olması için gayret edilmelidir”, “Din görevlilerinin her fakültede öğrencileri dinî yönlerini kuvvetlendirmek için haftanın bir gününde ders konulabilir”, “Çok amaçlı etüt salonu olabilir”, “Kurumsal destekli faaliyetlerle hizmetler verilebilir, birlik ve dayanışmayı arttıracak aktiviteler yapılabilir”, “İslam’ın baskı dinî olmadığını iyi bir şekilde öğretilmesinin iyi olacağını düşünüyorum”, “Din görevlilerinin çoğuna güvenmiyorum, sebebi ise herkesin kendisine göre fetva vermesi”, “Kur’an-ı Kerim okumalarında ses kontrolü, ses eğitimi için bilgi verilebilir”, “Geleceğe yönelik iş imkanı oluşturma nitelikli eğitimler verilebilir”, “Düzenli sohbetlerin yapılması faydalı olur”, “Manevi anlamda bunalım yaşayanlara destek verilebilir”, “En çok toplumda bulunan savların tartışılması sağlanmalı, İslami İlimler öğrencisi olarak pek çok yanlış düşüncede olan insanları öğreneceğimiz sosyal ve psikolojik yönlerle fikirlerini değiştirebiliriz”, “Camilerin özü olan sadece namaz kılma mekanları olmayan anlamıyla bana eksikliğini hissettiğim alanda destek verilebilir”, “Camiler faaliyetlerini genişletip insan hayatının orta yerinde merkezinde olabilir”, “Öğrencilerin soru ve sorunları çözmek için bir danışmanlık oluşturulabilir”, “İslam’ın psikoloji üzerindeki yerini, depresyonun tam bir teslimiyet ile nasıl bertaraf edilebileceği hususunda bilgi verilmesini isterim”, “Cami ve din görevlisinin öncelikle siyer, hadis, tefsir ve de özellikle güncel bilgileri kullanıp insanların imamını çalmaya çalışan ateist, oryantalist ve modernistlere karşı bir ders verebilmeli bunun yanı sıra sanatsal eğitim almak isterim, roman, masal, öykü, şiir yazmak gibi”, “Namaz vakitleri dışında da camide bulunmasını, sigara kullanmamasını, psikolojik danışmanlık yapmasını istiyorum, dinî olarak üniversite gençliğinin intihar etmemesi için dine ihtiyacı, dinî bir psikolojik danışmana ihtiyaç vardır, sigara gibi kötü alışkanlıklara karşı da gençlere vaaz yapmasını istiyorum”, “Bugün bu kampüste yapılacak en faydalı çalışma atölye çalışmasıdır, birer uzmanlık alanı gibi çalışacak atölyeler katılımcısını camiye bağladığı gibi bir çok günah ve zararlı şeylerden uzak tutacaktır”, “Kampüs camisinde görevli bir din görevlisi geniş bir kitleye sahip hitap edeceği için çok donanımlı olmalı, Kur’an’a, hadise tam vakıf, tefsir ve fıkıhı anlamlı bir şekilde bilmesi gerekir, imamdan çok bir baba, bir öğretmen bazen de bir rehberlik uzmanı olarak yaklaşmasını beklerim”, “Öğrencilerin ve halkın cami ile buluşabilmesi için caminin görevi, misyonu daha iyi bir şekilde insanlara anlatılıp, insanların genelinin sahip olmadığı cami hakkındaki gerçekleri, bilgileri ve topluma

**Üniversite Öğrencilerinin Kampüs Camii Alışkanlıkları ve Camiden
Beklentileri: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Örneği | 149,**

anlatarak onlarla camide buluşmalar yapılabilir”, “Caminin sadece namaz kılınan yer değil, sosyokültürel bir alana da çevrilmesi gerekir, belli başlı spor turnuvaları gibi faaliyetler verilebilir”, “Dinin saptırılmadan anlatılması yeterli olacaktır”, “Rehberlik ve psikolojik danışmanlık alanına geçmesinler yeterli”, “Tevhidi anlatsın yeterli”, “Doğruyu açık ve seçik bir şekilde hiçbir baskı altında kalmadan anlatmaları yeterli”, “Sosyal olarak belirttiğim gibi yemek çadırları kurulmalı açların doyurulması gerekiyor”, “Sosyal olarak sportif, sanatsal, sosyokültürel, psikolojik, rehberlik, eğitsel kurs, ders, internet hizmeti”, “Her namazdan önce vaaz verilebilir”, “Camide sosyal aktivitelerin yapılması asıl itibarı ile genç neslin camiye sevmesine ve ibadetlerine sıkı sıkı bağlanmasına çok önemli bir şekilde etki sağlar”, “Her gün temel dinî bilgiler kursu verilebilir”, “Kadın görevlilerin bize yol göstermesi lazım”, “Din bir deryadır ve o deryadan isteyen su alabilir ben istemiyorum kendim araştırıp öğrenmek istiyorum”, “Sorularımızı cevaplayacak bir zamanın belirlenmesi”, “Görevlilerin görevlerinden alınmasını istiyorum çünkü para israfına sebep oluyorlar”, “Temel dinî bilgileri vermesini ve günümüz toplum yapısının çöküşünü anlatan vaazlar vermesini isterim”, “Kur'an-ı Kerim ve hadisleri doğru bir şekilde anlatsınlar benim için yeterlidir”, “Üniversite öğrencileri okuyan bireylerdir, okuyan yetişkin bireylerin bilgiye ulaşmakta önlerinde hiçbir engel yoktur”, “Kur'an-ı Kerim'i öğrenmek isterim ve bazı hadislerin doğru olup olmadığıyla ilgili bilgiler almak isterim”, “Öğrencilerin bilmediği konularda aydınlanması için okula din alanında eğitim almış ülkece tanınan kişilerin üniversiteye daha sık gelmesini isterim”, “Psikolojik olarak dinden uzaklaşan insanların olduğu bu devirde insanların dine daha yakın olması için çeşitli etkinlikler yapılmalı insanlar dinden uzak olmamalı, sosyal hayatlardan uzak tutulan din sosyal hayatımızın bir parçası olmalıdır”, “Her yerde camiler var, bu camilerin hiç biri hiçbir zaman dolmuyor, hatta giden bile olmuyorken yine camiler yapmaya devam ediyoruz, camilerin yerine daha kullanışlı insanların hayatlarına faydalı hanelerin yapılmasının daha iyi olabileceğini düşünüyorum, israf haramdır”, “Geziler düzenlenebilir, dinî yerlere götürülebilir”, “Dinî konularda doğru bilinen yanlışlar ve kavram yanlışlarının giderilmesi amacıyla hizmetler verilebilir”, “Ramazanda ikram dağıtılabilir”, “Hayır istemiyorum, sonuç olarak sadece Müslüman öğrencilerimiz yok, farklı dindeki öğrenciler de bu talepte bulunabilir”, “Cami görevlisi camide olsun, kampüste istemiyorum”, “Doğru namaz kılmayı öğretmeliler, namazın önemini anlatmalılar, gençler namaz kılmıyor

ahiretinden çalıyorsa bilmeliler”, “Günümüz dinî sorunlarına güncel çözümler getirebilecek ailevi eğitimler verilebilir”, “Din vicdanla alakalı bir olgudur, bu olgu da ailede verilmesi gerekir”, “Kesinlikle hazırlanılmış vaazlardan kaçınılmalı Kur'an ve sünnet eşliğinde vaazlar verilmelidir, siyasete giren konulardan seminerler yoluyla anlatılmalıdır, din görevlisi her zaman ayetleri çıkarıp hadisler ışığında açıklamalıdır”, “Her hafta bir gün belirli bir saatte öğrenci din görevlisi buluşması olup güzel bir sohbet ortamında konuşulabilir, vaaz verilebilir”, “Her zaman camide mevcut bir hoca olmalı, öğrencilerin aklına takılan soruya donanımlı cevap verebilecek nitelikte bir hocanın olmasını isterim”, “Kur'an-ı Kerim okumak için yardım ihtiyacı olan öğrencilere yardımcı olunması güzel olur”, “Camide bayanlara yönelik bir rehberlik odası kurulabilir, soru ve problemleri olan insanlar ondan faydalanabilir”, Bir bilgim yok ama bir camide vaazlar oldukça sık olmalı, günümüz çok kötü oluyor, bilgilendirilmeliler”, “Önce kendilerini doğru bir şekilde eğitmeleri gerek ki bize de yardımcı olabilsinler”, “Bilim ve teknoloji ile camiler birleştirilebilir, bununla güzel konu ve gelişimler odak alınarak cami asıl hüviyetine kavuşturulabilir”, “Stres konusunda öğrencilere yardımcı olunmalıdır”, Kuran-ı Kerim dersleri verilmelidir, bu yaşlarda unutmak çok kolaylaşıyor”.

11. Sonuç

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Kampüs Camii'nde aktif olarak vakit, cuma, teravih ve bayram namazları cemaatle kılınmaktadır. Ancak kampüsteki fakülte ve yüksekokul öğrencilerinin vakit namazlarına ve cuma namazlarına katılım oranlarının oldukça düşük olduğu gözlemlenmektedir. Kampüsteki 5 fakülte ve 2 yüksekokulda uygulanan ankette; öğrencilerin Kampüs Camii farkındalıklarını ölçmek için caminin ana unsurları olan mihrap, minber ve vaaz kürsüsü ile ilgili olumsuz olarak sorulan farkındalık sorusuna 861 örneklem öğrencisinin %17,0'si kesin olumsuzlukla “hiç katılmıyorum” seçeneğiyle cevap vererek, caminin iç yapısıyla ilgili mihrap, minber ve vaaz kürsüsünün mermer olmadığıyla ilgili bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Bu durum öğrencilerde Kampüs Camii farkındalığının çok düşük olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin Kampüs Camii'ne vakit ve cuma namazına gitme durumları çok düşük görülmesine rağmen, yoğun eğitim akışı içinde camiye gitmek için zaman ayırmak isteyip istemedikleri sorulduğunda öğrenciler %62,8 oranında camiye gitmek için zaman ayırmak gerektiğini düşündüklerini belirtirken; camiye zaman ayırmak istemediğini belirtenler ise %17,2 oranındadır. “Fakültelerde kız ve erkek mescitleri olduğu için

Üniversite Öğrencilerinin Kampüs Camii Alışkanlıkları ve Camiden Beklentileri: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Örneği | 151,

kampüste camiye ihtiyaç yoktur” sorusuna öğrenciler, %45,9 hiç katılmadığını ve %24,6 katılmadığını belirterek, %70,5 oranında öğrenciler “kampüste camiye ihtiyaç yoktur” görüşünü reddederek kampüste camiye ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir.

“Kampüs Camii, okuluma uzak olduğu için gidemiyorum” sorusuna verilen cevapta öğrencilerin okul durumlarına göre anlamlı farklılıklar görülmüştür. Bu yargıya en yüksek (M=3,14) ortalama ile Yabancı Diller Yüksekokulunun daha yakın olduğu görülürken; en düşük (M=1.33) ortalama ile İslami İlimler Fakültesinin katıldığı görülmüştür. Halbuki fiziki olarak Kampüs Camii’ne en uzak okul Fen-Edebiyat Fakültesi’dir. Yine Yabancı Diller Yüksekokuluyla aynı binada eğitim yapan Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunun en düşük ortalamaya yakın (M=2.20) olması, camiye gidememe sebebinin fiziki mesafeden kaynaklanmadığını göstermektedir.

“Günlük eğitim-öğretim faaliyeti içinde camiye gitmek için zaman ayırmayı düşünmüyorum” sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplarda okullarına göre anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir (P<0,05). Bu anlamlı farklılaşmanın yönüne baktığımızda Yabancı Diller Yüksekokulunun yargıya daha yakın (M=2,90) ortalamaya sahip olduğu, İslami İlimler Fakültesinin en düşük (M=1,65) ortalamada olduğu görülmektedir. Bu durum “Kampüste eğitim gören öğrencilerin Kampüs Camii’ne vakit ve Cuma namazlarına katılım alışkanlıkları çok düşüktür ve öğrencilerin okul kategorilerine göre cevaplarında anlamlı farklılıklar vardır” hipotezinin doğrulandığını göstermektedir.

Öğrenciler, %73,1 oranında Kampüs Camii’nin eğitime ve öğrenciye katkısı olduğunu; %70,6 oranında öğrenci de, Kampüs Camii’nin ve din görevlisinin rehberliğine öğrencinin ihtiyacı olduğunu düşündüklerini belirtmiştir. Öğrencinin Kampüs Camii’nin ve din görevlisinin rehberliğine ihtiyacı olduğu hususunda cinsiyet kategorisine göre herhangi bir anlamlı farklılık görülmemiştir. Erkek öğrencilerle kız öğrencilerin bu konudaki cevap ortalamalarının yaklaşık aynı oranda olduğu görülmüştür. Bundan dolayı “Üniversite öğrencilerinin Kampüs Camii ve din görevlisinin rehberliğine öğrencinin ihtiyacı olduğu düşüncelerinde anlamlı farklılıklar vardır” hipotezi cinsiyet kategorisi bakımından reddedilmiştir.

Öğrencilerin Kampüs Camii merkezli performanslarının tespiti için sorulan “Kampüste cami ve din görevlisinin olması, namazlarımı camide cemaatle kılarak huzurlu olmamı sağlar” sorusuna %76,3 oranında öğrencilerin katıldıklarını belirtmeleri, bunun yaşanan bir tecrübe olmaktan

çok düşünce ve duygu dünyalarının bir yansıması olduğunu göstermektedir. Yine, “Cuma namazı öncesi vaazları dinlemek için özellikle erken gidiyorum ve çok istifade ediyorum” sorusuna %40,1 oranında katılma oranı, Kampüs Camii özelinden ziyade normal hayatta cuma namazı tecrübelerinin bir yansıması olarak ortaya çıkmaktadır.

Kampüs Camii’nde sosyal etkinlikler düzenlenmesi ile ilgili “Kampüs Camii’nin sosyal etkinlikler düzenlemesine öğrencinin ihtiyacı vardır” sorusuna öğrencilerin %70,9 oranında katıldıklarını belirttikleri görülmüştür. “Kampüs Camii’nde öğrencilere yönelik İlahiyat Atölyeleri (kurs ve seminer çalışmaları) oluşturulabilir” sorusuna öğrencilerin %39,4’ü “Çok faydalı olur”, %40,9’u “Olabilir” seçeneğiyle cevap vermiş olmaları, cami merkezli sosyal din hizmeti olarak böyle bir faaliyetin %80,3 oranında öğrenciler tarafından beklendiğini ve desteklendiğini göstermektedir.

Yapılan çalışmada, kapalı uçlu sorulara verilen cevaplarda olduğu gibi, sorulan açık uçlu sorulara öğrencilerin yazdıkları görüş, öneri ve cami merkezli sosyal hizmet beklentilerinin üç kategoride toplandığı tespit edilmiştir. Bunlar, yaygın eğitim hizmetleri, danışmanlık ve rehberlik hizmetleri ve sosyal ihtiyaçları karşılama hizmetleri olarak sınıflandırılabilir. Öğrenciler, yaygın eğitim etkinlikleri olarak; “Kampüs Camii’nde, sosyokültürel faaliyetler için çok amaçlı bir etüt salonu; kız öğrenciler için hanımeli gençlik merkezi, kız ve erkek öğrenciler için ayrı ayrı sohbet programları ve Kur’an öğrenme, Hafızlık, Klasik Arapça, Tefsir, Hadis, Fıkıh derslerinin yapıldığı İlahiyat Atölyeleri” şeklindeki isteklerdir. İkinci kategoride danışmanlık ve rehberlik hizmetleri olarak; “Cami meşrutasında müftü, vaiz, bayan din hizmetleri uzmanı, din görevlisi, psikolog, sosyolog gibi uzmanlık hizmetleri” verilmesini istemektedirler. Üçüncü kategoride öğrencinin sosyal ihtiyaçlarıyla ilgili olarak öğrenciler, “Kampüs Camii civarında dinlenme, çay içme, sohbet etme alanlarının oluşturulmasını; öğrencilere ikramlar ve Ramazan ayında iftar sofraları düzenlenmesi” gibi üniversite gençliğini Kampüs Camii ile buluşturacak ve motive edecek etkinliklerin yapılmasını istedikleri görülmüştür.

Yapılan çalışmada, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Kampüsünde eğitim gören öğrencilerin genel olarak Kampüs Camii’nin varlığından memnun oldukları; eğitimin ve hayatın akışı içerisinde camiye, camideki cemaat namazlarına katılmadıkları halde camiye gitme istek ve arzularının hem erke öğrencilerde hem de kız öğrencilerde yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Hem erkek hem de kız öğrencilerde caminin öğrenciye ve eğitime katkısı olduğuna inancın yüksek düzeyde olduğu görülmüştür.

**Üniversite Öğrencilerinin Kampüs Camii Alışkanlıkları ve Camiden
Beklentileri: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Örneği | 153,**

12. Kaynaklar

- Atalay, M. (2016). *Gençlere Yönelik Cami Merkezli Din Hizmetleri*, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisan Tezi).
- Buhari, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail. Sahih-Buhari, *el-Kütübü's-Sitte*, (Mevsuatü'l-Hadis eş-Şerif içinde: 1-631. Haz. Salih b. Abdülaziz). Riyad: Daru's-Selam, 2000.
- Büyüköztürk, Ş. vd. (2019). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ebu Davud es-Sicistani, Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdi, Sünen-i Ebu Davud, *el-Kütübü's-Sitte* (Mevsuatü'l-Hadis eş-Şerif içinde: 1221-1625, Haz. Salih b. Abdülaziz). Riyad: Daru's-Selam, 2000.
- Kirman, M. A. (2005). *Din ve Sekülerleşme*. Adana: Karahan Kitabevi
- Kurt, A. A. (Edt.) (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Okumuş, E. (2018). *Din Sosyolojisi*, Ankara: Maarif Mektepleri.
- Önkal, A. - Bozkurt, Nebi (1993). Cami, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 7/46-56. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Safa, M. (2015). *Hız Peygamber Döneminde Medine'nin Sosyal Yapısı*, Ankara: Araştırma Yayınları.
- Sherkat, Darren E. (2014). Dinî Sosyalleşme: Etkinin Kaynakları ve Failin Etkileri, *Din Sosyolojisi Elkitabı*, Edt. M. Dillon Çev. Hüsamettin Arslan, İstanbul: Paradigma Yayınları. ss. 219-237.
- Şavran, T. G. (Edt.) (2014). *Sosyolojide Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Tezcan, M. (2011). *Sosyolojiye Giriş*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Tirmizi, Ebu İsa Muhammed b. İsa b. Sevre es-Sülemi. Sünen-i Tirmizi, *el-Kütübü's-Sitte* (Mevsuatü'l-Hadis eş-Şerif içinde: 1629-2061. Haz. Salih b. Abdülaziz). Riyad: Daru's-Selam, 2000.